

Van: Fredriek Dufour-Briët

Datum: 25 november 2010

Onderwerp: gegevens zilver Dorpskerk, aanvulling op het Basisregistratierapport door Stichting Kerkelijk Kunstbezit in Nederland 2003

1) 4 avondmaalsbekers,

2) doopbekken

3) groot bord, bewaard in middeleeuwse geldkist

1) 4 avondmaalsbekers

Details van de 2 avondmaalsbekers met wapen Van Wassenaer-Bentinck

zie *Verweven verleden: Kasteel Duivenvoorde, Voorschoten en de Dorpskerk*.

Stichting Historisch Museum, Voorschoten 2010, p. 55 bij Foto avondmaalsbeker met wapen Wassenaer-Bentinck

zie ook het bijgevoegde fotoklappertje

(Het onderzoek hiervoor is gedaan door mevr. drs. Fredriek Dufour-Briët, lid wijkgemeente Dorpskerk en vrijwilliger bij de Stichting Duivenvoorde en mevr. dr. Jet Pijzel-Dommisse, conservator kunstnijverheid Gemeentemuseum Den Haag.)

afmetingen:

totale hoogte 22 cm; hoogte kelk 12 cm, hoogte voet + steel 10 cm,

doorsnee kelk 11 cm,

doorsnee voet 12 cm.

4 merken, van links naar rechts:

1) de jaarletter, op de ene beker een hoofdletter O, op de andere beker een C of een onvolledige O, beide in een wapenschildje

Aanvulling van Jet Pijzel: "het kan de O zijn van 1736 of 1762, afhankelijk van schildje, kroon enz.; 1736 lijkt mij het meest waarschijnlijk."

2) provinciale keur van de provincie Holland: een gekroond wapenschildje met daarin een staande leeuw naar links gewend

3) stadsmerk van Den Haag: een gekroond wapenschildje met daarin de ooievaar van het Haagse stadswapen

4) meesterteken: schildje horizontaal in tweeën gedeeld, in het bovenste gedeelte 3 bloemen en in het onderste een dier, dat lijkt op een olifant op de ene beker of op een hondje op de andere beker.

Volgens het Basisregistratie-rapport van de Stichting Kerkelijk Kunstbezit (d.d. 28 januari 2003) p. 6 ad 7 en 8 zijn deze 2 bekens vervaardigd door François van Stapele in 1725/1749.

Aanvulling van Jet Pijzel: "zéér waarschijnlijk gemaakt door de Haagse zilversmid François van Stapele, om geheel zeker te zijn moet ik de merken eigenlijk zelf bekijken, maar zijn merk wordt beschreven als 'Drie rozen boven een pot (soort kookpot op pootjes) in schild'. Hij was werkzaam 1723-1770 en leverde aan de belangrijkste families."

het model:

Volgens Jet Pijzel: het model van de avondmaalbekers op voet - een voor Den Haag zeer kenmerkende vorm - komt overeen met bekens die Van Stapele in 1728 maakte

voor de Hervormde kerk in Bennebroek (waar ze nog zijn); deze bekers zijn iets meer versierd en voorzien van het wapen van Pauw.

het wapen:
gegraveerd-

Onder een kroon met 5 punten een ovaal schild met daarin links het wapen van de familie Van Wassenaer met daarop een schildje met het Duivenvoorde wapen en rechts dat van de familie Bentinck. Om het schild een decoratie van horizontale en verticale strikken (typisch voor een weduwe is het gebruik van een om het schild geknoopte cordelière), aan weerszijden van het schild een heraldische dier, waarschijnlijk een leeuw.

Dit is het wapen van Anna Margaretha Bentinck (1683-1763) als weduwe van Arent (IX) van Wassenaer heer van Duivenvoorde (1669-1721).

herkomst:

Gezien de zeer nauwe banden tussen de heren en vrouwen van Duivenvoorde en het dorp Voorschoten en de Dorpskerk, kan met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid worden aangenomen dat de bekers door Anna Margaretha van Wassenaer-Bentinck aan de Dorpskerk zijn geschonken tussen 1721, het jaar waarin zij weduwe werd en 1763, het jaar waarin zij stierf.

Bij welke gelegenheid is niet bekend.

Details van de 2 avondmaalsbekers met familiewapen Van de(r) Velde

zie *Verweven verleden: Kasteel Duivenvoorde, Voorschoten en de Dorpskerk*.
Stichting Historisch Museum, Voorschoten 2010, p. 55 bij Foto avondmaalsbeker met wapen Wassenaer-Bentinck

zie ook het bijgevoegde fotoklappertje

(Het onderzoek hiervoor is gedaan door mevr. drs. Lili Kallenborn te Rijnsburg, vrijwilliger bij de Stichting Duivenvoorde, mevr. dr. Jet Pijzel-Dommisse, conservator kunstnijverheid Gemeentemuseum Den Haag en mevr. drs. Fredriek Dufour-Briët, lid wijkgemeente Dorpskerk en vrijwilliger bij de Stichting Duivenvoorde.)

afmetingen: totale hoogte 22 cm, hoogte kelk 12 cm, hoogte voet + steel 10 cm, doorsnee kelk 11 cm, doorsnee voet 12 cm.

4 merken, van links naar rechts:

- 1) de jaarletter, een hoofdletter P in een vierkant: 1773
- 2) provinciale keur van de provincie Holland: een gekroond wapenschildje met daarin een staande leeuw naar links gewend
- 3) stadsmerk van Leiden: een gekroond wapenschildje met daarin de gekruiste sleutels van het Leidse stadswapen
- 4) meesterteken van Abraham Fortman (1722-1808): een schildje met daarin de hoofdletters A en F, zodanig dat de rechter poot van de A tegelijkertijd de verticale poot van de F is. De F staat daardoor schuin tegen de A aan. Deze zilversmid werkte veel in Haagse stijl.

Literatuur: catalogus Stedelijk Museum De Lakenhal – Leiden 1972: De familie Fortman. Zilversmeden te Leiden in de 18de eeuw. Zie cat.nrs. 16 t/m 28, waar de avondmaalsbekers in de Dorpskerk te Voorschoten niet worden genoemd.

Opmerking van Jet Pijzel: De bekers met het wapen van Van de Velde zijn 18de-eeuwse kopieën van de Van Wassenauer bekers, door de Leidse zilversmid Fortman, eveneens een zeer kundig zilversmid die veel in Haagse stijl werkte. Een dergelijke kopie uit 1773 is niet vreemd als men een 'set' wilde hebben.

het model:

Deze avondmaalsbekers zijn qua vorm kopieën van de bekers met het Wassenauer-Bentinck wapen.

het familiewapen:

gegraveerd, zonder de arceringen die heraldische kleuren kunnen aangeven-
5 boompjes, afwisselend klein, groot, klein, groot, klein-

helmteken: uitkomende haas, naar links gekeerd, met 2 horizontale pootjes-

Het wapen kan als volgt omschreven worden: vijf groene bomen op zilver met een uitkomende haas in natuurlijke kleuren.

De kleuren zouden in zwart-wit of bij arcering als volgt weergegeven kunnen worden:
groen: schuine strepen van boven links naar rechts onder

zilver: wit

natuurlijke kleur (vleeskleur): verticale onderbroken streepjes.

Dit is het wapen van de familie Van de Velde te Leiden.

Nicolaas van de Velde geboren 22-12-1697, overleden 7-5-1773, trouwde 3-1-1721 met Catharina Vrijburgh geboren 23-10-1686, overleden 7-12-1744. Zij hadden geen kinderen.

Met tussenpozen was Nicolaas van de Velde burgemeester van Leiden tussen 1740-1761. Hij kocht de buitenplaats Vredenhoef te Voorschoten in 1753, waar hij zich in 1763 definitief vestigde. Op 29-7-1772 verkocht hij Vredenhoef aan Pieter Jan Marcus, lakenkoopman en schepen van de stad Leiden.

Literatuur: J.L. van der Gouw (red.) "*Voorschoten. Historische Studiën*". Den Haag 1971 p. 139;

J.F. de Boer, *Vredenhoef, voormalige buitenplaats te Voorschoten*. Lisse 1994, Enschede 2000 p. 45;

R. van Lit en C. Scheffer (samenst.), *Boerenerfgoed. Het boerderijenboek van Voorschoten en Wassenaar*. Hollandsche Rading 206, p. 177.

De avondmaalsbekers met het familiewapen Van de Velde dragen het jaarletter 1773, het jaar waarin Nicolaas van de Velde kinderloos overleed.

herkomst:

Bij testament heeft Nicolaas van de Velde het volgende bepaald:

"Nog legateert den H. Comparant aan den Gereformeerde Kerk van Voorschoten, Twee Zilveren Drinkbeekers, om in de voorschreeve kerk gebruikt te worden met de jegenswoordige die zij thans bezit, bij de Bediening van het Heylig Avondmaal, welke twee Drinkbeekers zullen moeten worden gemaakt van het zelve Fatsoen en Circa het zelve Gewigt als Diegeene welke in de gemelde Kerk bij die geleegentheid aldaar gebruikt worden " (Regionaal Archief Leiden, notariële archieven, Not. 2125, 10.3.1773).

Noch in het testament noch in de nalatenschap is iets te vinden over de opdracht aan

de maker, de Leidse zilversmid Abraham Fortman. In het Regionaal Archief Leiden is geen archief van Fortman aanwezig.

Gezien de overeenkomst tussen de beide 'sets' bekers en de merken op de Van de Velde-bekers, moet Abraham Fortman echter de opdracht hebben gekregen deze te vervaardigen. Hij heeft toen inderdaad de al in het bezit van de kerk zijnde bekers met het wapen Wassenaer-Bentinck gecopieërd en voorzien van het familiewapen Van de Velde.

Zie de notariële archieven in het Regionaal Archief Leiden naar aanleiding van de volgende literatuurvermelding:

lit.: M. Prak, *Gezeten burgers. De elite in een Hollandse stad. Leiden 1700-1780.*

Stichting Hollandse Historische Reeks VII/ De Bataafsche Leeuw, 1985:

p. 57 (In 1773 nam burgemeester Nicolaas van de Velde het initiatief tot de oprichting van een bejaardenhuis voor de armen. Hij reserveerde daartoe f 40.000 van zijn nalatenschap¹⁷⁹),

noot 179 (**Not. 2125, 10.3.1773. Zie ook Sa 590, 22.2.1774 en Sa 478, 28.2.1774**).

+ p. 418 'Mr. Nicolaas van de Velde 1697-1773' in het Genealogisch overzicht: bijlage met persoonsgegevens van de regenten (**not. 1636, 27.11.1719; not. 1638, 5.9.1721; not. 1894, 3.10.1727; not. 2060, 17.5.1735; not. 1983, 12.4.1747; not. 1986, 23.4.1750; not. 2044, 20.1.1755; not. 2049, 30.5.1760; not. 2052, 11.2.1763; not. 2054, 9.11.1765, not. 2125, 10.3.1773**)

2) doopbekken

Details van het doopbekken met het wapen Steengracht van Duivenvoorde-Neukirchen genaamd Nyvenheim

zie *Verweven verleden: Kasteel Duivenvoorde, Voorschoten en de Dorpskerk.*

Stichting Historisch Museum, Voorschoten 2010 p. 55 en 56 bij 3 foto's: 1)

doopbekken met wapens Steengracht-Neukirchen genaamd Nyvenheim, 1836; 2)

doopbekken onderkant met inscriptie, 1836 en 3) voorbeeld tekst voor inscriptie.

zie ook het bijgevoegde fotoklappertje

(Het onderzoek hiervoor is gedaan door mevr. drs. Lili Kallenborn te Rijnsburg, vrijwilliger bij de Stichting Duivenvoorde, mevr. dr. Jet Pijzel-Dommisse, conservator kunstnijverheid Gemeentemuseum Den Haag en mevr. drs. Fredriek Dufour-Briët, lid wijkgemeente Dorpskerk en vrijwilliger bij de Stichting Duivenvoorde.)

afmetingen:

hoogte bekken met deksel 15 cm, diameter schaal 22,7 cm.

3 merken:

Volgens het Basisregistratie-rapport van de Stichting Kerkelijk Kunstbezit (d.d. 28 januari 2003) p. 5: op de bodem van het bekken

eerste gehalteteken

Minervakopje met A (= waarborgkantoor Amsterdam)

slecht leesbaar meesterteken.

Aanvulling Jet Pijzel: "Toen je het waarborgkantoor Amsterdam noemde, dacht ik opeens aan bestellingen van Steengracht bij Bonebakker in Amsterdam, en dankzij de prachtige publicatie van Barend J. van Benthem, *De werkmeesters van Bennewitz*

en Bonebakker. Amsterdams grootzilver uit de eerste helft van de 19de eeuw, Zwolle 2005, p. 563 is bekend dat: volgens de Journaalboeken (Jn. 23-6-1836) geleverd wordt voor een 'onbekende' gemeente (blijkt dus Voorschoten te zijn) voor rekening van De hoogwelgeboren heer N.J. Steengracht van Duivenvoorde te 's Hage 1 zilver doopbekken met deksel en knop met mat zilveren roset GK 1098 f 245,-- . Volgens de Werkboeken (Wb. 22-6-1836) wordt betaald aan de Wed. Stellingwerff voor het graveren van het wapen & de inscriptie f 18,--."

de wapens:

gegraveerd (zie hierboven: door de Wed. Stellingwerff te Amsterdam, graveurs, goud- en zilversmeden)

het familiewapen Steengracht en het familiewapen Neukirchen genaamd Nyvenheim met daartussenin klein het wapen van Duivenvoorde

herkomst:

zie de inscriptie op de onderkant van het bekken foto 2) en 3): geschenk van het echtpaar Steengracht-NgN ter gelegenheid van de doop van hun tweede zoon Hendrik Adolph (of Hendricus Adolphus) op 26 juni 1836

3) groot rond bord, bewaard in middeleeuwse geldkist

afmetingen: doorsnee 39 cm, totale hoogte 3,5 cm

4 merken:

1- Hollandse/Nederlandse leeuw + cijfer 1

2- Romeinse kop + A

3- A

4- schildje in de vorm van een ruit met bovenin een pijl en boog en daaronder de hoofdletters E A

decoratie:

De rand van de schotel heeft 2 decoraties: aan de buitenkant loopt een verdikte band, daarbinnen 6 filets.

De bak is glad.